

Մ Ա Ս Ի Ս

Լ Բ Ե Գ Ի Բ

ԱՊՐԵՆԻՆ, ԲԵՆԵՐԵՆԻՆ, ՏՆՏԵՍՍԿԱՆ ԵՒ ԲԵՆԵՐԵՆԻՆ

Տարեկան գինն է 100 դրամը :
 Վեցամսեայ " " 55 " "
 Մէկ ամսուց մը տողին 40 փարսյ է :
 Երկու " մէկ ամիսը " 30 " "
 Չորս " " " " 20 " "
 Ստորագրութիւնները կամփոխ են :
 Ստորագրութիւնները ամեն ամսոյն 1 քն է :
 16 քն կը սկսին :

Դուրս երթալով քաղաքներուն ճամբուն
 ճամբորդ առնողն վրայ է :
 Լազարոս վերաբերեալ նամակ կամ որ է
 կէտ գրութիւն, խնամարկն պիտի ուզ
 դուրս է ամսոյ ճամբուն ճամբորդ խոյ
 կողմն վրայ է :

ԲՈՎԱՆԵՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԱԶԱՆՅԻՆ

Ազգային դատարարութեան վրայ : - Սուրբ փրկիչ
 զի հիւանդանոցին մէջ կ'ըսէ նոր կարգադրութիւն
 մը : - Կամակ մը :

ԲԱՆԱԲԱԿԱՆ

ԲԱՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ :

- ԳՐԱՅԻՆ : Կատարած էր ինքնին ճանապարհորդութիւնը :
 - Օրին Վերաբերելու և անկէ պատճառաւ
 վերադառնալ :
- ԵՆՅԱՆ : Կոր ընտրութեան մէջ յաղթող ինքնինը :
 - Մինչև հիմա ընտրութեան պատճառաւ ստիպուած
 էր ընտրուիլ :
 - Վերջոյ տեղութեան վերջին ետ ամենայ կ'ըսէ
 մասի հաշիւը : - Ուրիշին մէջ պատահած խոս
 ակութիւնն մը :
- ԲՈՒՍԻՆ : Վ. Թարգմանի ճանապարհորդութիւնը :
 - Ռուսաց կայսրական գերատեսչին Բեդլը
 պարկի դատարարը : - Եւրոպայի Թագաւորին ճանա
 պարհորդութիւնը :
- ԶՈՒՅԱՆ : Օրին Վերաբերելու աստիճանութիւնը :
 ԳՆԱՆԻՔ : Պաշտօնակց հրատարակը :
 ՍԱՍԵՆԱ : Խորհրդարանին ղեկավարը :
 ԲՈՒՐՈՒՄ : Երբ տարիք ինքնինը երգումը : - Սաս
 ճանապարհորդութեան մէջ փոփոխութիւնն :
 ԵՆՅԱՆՍԵՆ : Պաշտօնակց մէջ փոփոխութիւնն :
 ԷՆՅԱՆՍԵՆ : Ռուսաց Կայսրական Գերատեսչին

ԽԱՆՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՊՐԵՆԻՆ

Ինչո՞ւ համար դատարարութիւնը չէ յաջողե
 ազգին մէջ. կամ ԲՆԻՆ ընելը - է որ պիտիային ԲԵՆ
 ԵՆՅԱՆԻՆ ասոյ իրականը :

ՀԱՏՈՒԱԾ Ժ.

Գիրքերուն պատասխանները վրայ :

Դատարարականութեան ազգին մէջ
 չէ յաջողեալուն նիւթական պատճառ
 ներքին մէկն ալ հարկաւոր եղած գիրք
 քերական պակասութիւնն է ըստ էր
 (տես հաս. 2). անհաս որ ալ այս
 կարծիքս կուզեմ հաստատել : Բայց
 ազգին մէջ հարկաւոր շատ գիրքեր
 պակաս է ըսած ժամանակս, կտակա
 ձեւով որ շատերը կարելի է պիտի գր
 գոհին ու իրենց շնորհ օգտակար
 գիրքերը պիտի մէջ բերեն, որ մէկը
 իրենց ընտիր Թարգմանութիւնները ու
 որ մէկն ալ իրենց ճակտիքը տպել տը
 ւածները, ու զանաք իմ կողմէս իբր
 Թէ ոչինչ համարած կարծելով ազե
 բարտաւթեանս գեմ պիտի բողբեն.
 ուրիշ այս կարգը կարտատուր անձանց
 անխիմ կտակար իրարատեղը համար
 կը փութամ նախ անոնց աղտելու, որ
 ազգին հարկաւոր շատ գիրքեր կը պակ
 սէ ըսած ժամանակս, զիս ալ չի գնեն այն
 անպիտան ու ապերախա իշամեղուներ
 բուն կարգը, որ իրենց բոլոր գործը
 շարունակէն գրգռելն ուրիշ բան մը
 չըլլալով միշտ ուրիշն շնորհ մեղքը
 կ'ատեն ու ապերախութեամբ անոնց
 արգիւնը չեն ճանչնար. կա՞ր Թէ միտ
 քըս քիչ մ'ալ աւելի յայտնի կերպով
 զուրյեթով չեմ ուզեր անոնց կարգը

անցնել, որ ազգին մէջ մինչև այսօր
 սուրած գիրքերուն մէջ բաւարարուի
 ու քերականութիւնները զատ ուրիշ բան չեն
 կրցեր տեսնել. վասն զի այս կերպ
 կարծիքը ոչ միայն անհարկն կու
 ընթելուն մը եղած կ'ըլլար, այլ և ան
 միտ ապերախութիւն մը. ինչու որ,
 ամեն ազգին լը լըն են իբր ըստացած
 ու ստանալը գիտութեան իմաստները
 հիմնը ըլլալուն, և ինչու ներքին բանալին
 ու գոնձարանն ալ բաւարաններն ու
 քերականութիւնները ըլլալուն, մէկը
 ինք վերջին աստիճան անտիտ ու ամեն
 նաոչինչ ըլլալու է, որ բաւարանն ու
 քերականութիւնն չեն կրցնուի բազմա
 վաստակ ու բեղմնաւոր արգիւնը ու
 չինչ համարէ. ասանկ մարդիկ հար
 կու մեր բազմեթախտ սրբոց Սա
 հակայ ու Սեբոսայ արգիւններն
 ալ ոչինչ կը համարեն, ըստ սրբւմ ա
 նոնք ալ ազգին գիրքերը գոնն, ազգին
 քերականը չենցին, և քերական
 ներքին ալ բաւարաններուն ու քերա
 կանութիւններուն նիւթը կամ տարբեր
 ըլլալուն հարկաւ անոնք ալ ոչինչ բա
 ներ եղած պիտի ըլլան : Բայց այս կարգ
 մարդոց սխալը լատին հեղինակներու
 վճռովը հաստատելը աւելի յարմար
 դատելով հաս Յովնակի Մեղանքի մէկ
 վերաբերութիւնը կը գնեմ, որուն բը
 նադիրը հարկաւ իրենք գոց դիտցած
 պիտի ըլլան :

Թէ անոնք Թ ըլին
 խիստ դատարարի
 կրտսեանս տանջան
 ու մեր սպառնացի :
 Ստիպանա Բաւից
 տայէ յորինել :
 Օր է ինձ այլ եւս
 զբանս երկարել :
 Բանդի զամենայն
 պատճից գտեսաի
 Գարիակէ յինքեան
 այս միայն վատտակ :

Ռուսի բուն մեր նիւթին գաւառ
 րով, ազգին մէջ մինչև հիմա սուրած
 օգտակար ու պիտանի գիրքերը ճանչ
 նալին ու անոնց հեղինակներուն,
 Թարգմաններուն կամ տպել առնողն
 բուն շնորհակալ ըլլալին ետեւ, կը
 փութամ ազգին համար գեռ պակաս
 եղած հարկաւոր գիրքերուն վրայ
 խօսիլ, (որն որ ինչպէս որ բարեմիտ
 ընթերցողներս պիտի տեսնեն, ազգին
 մէջ քնա-օգտակար գիրքեր սուրած
 չեն ըսել չէ հասկցալիք). և այս նկատ
 մամբ յառաջ երթալու համար աւելի
 խաղաղ ձամբայ մը ընտրելով, մինչև
 հիմա սուրածներուն մէջ օգտակար
 ու ընտիր եղածները մէկիկ մէկ յի
 շելու տեղս, միմիայն օգտակար գրոց
 ընդհանուր ցանկը հաս կը գնեմ ու կը
 Թողում. որ գրոց հրատարակմանը վե
 րաբերութիւնն ունեցող անձինք, ինչ
 պէս նաեւ ընթերցողներս իրենք քն
 նեն, բաղբատեն, հասկնան, Թէ այն
 ցանկին մէջ յիշուած գիրքերուն մը
 արգէն ազգը ստացեր է և գեռ մը
 անոր կը պակասէ :
 Բայց բուն այս ցանկը զնեքն ա
 ու աջ պէտք է որ ուրիշ քանի մը խօսք
 ընեմ ընթերցողներուս :

Երբ արդէ ինքնալ գիրքերու վրայ
 հասարակութեան կարծիքը հիմայ ա
 ու աջ չափ ճակտորգ չէ. հիմայ ազգին
 մէջ ցանկացողներ շատ կան որ գիրք
 քրոնի, տպուի ու կարգադրուի. և ազ
 գին այս փափաքը Թէ և իբր ըլլան
 չի կատարուի իբր կոր, գոնէ ամեն արգի
 շարունակ հինգ տար կտոր գիրք ընդ
 հանուր ազգին մէջ կը տպուին. բայց
 այս գիրքերը ըստ մեծի մասին չի ծախ
 ւած կը մնան կոր, կարգադրուածներն
 ալ ազգին մեծ օգուտ մը չեն ըլլեր, և
 անոնց ամենը մէկէն ազգին ընթերցա
 սիրութիւնը գրգռելու նպատակ մը չեն
 ընէր կոր. արգեթք ինչ է անոր պատ
 ճառը :

Սուր պատճառը կամ մտաւորանգ
 պատճառները Թէ որ քննելու ըլլալը,
 կը գտնանք, որ նախ այն գիրքերուն
 շատը ազգին մեծ մասին յարմար չեն :
 Երկրորդ բան նիւթին յարմար եղած
 ներն ալ ուրիշ երկրորդական հանգ
 մանքներուն նկատմամբ ընթերցողաց
 կարտաւթիւնը չեցնելու շատ պակա
 սաւոր են :

Ազգը գատարակելու հրահան
 դեռա համար գիրքեր պէտք է. շատ
 ազգի. բայց մի հասկնալու ենք ազգ
 ընելով : Սիւթէ միայն ազգին տղայքը
 Ուրիշ զարդացեալ ազգաց համար կա
 ընել է, որ մէկը այս կերպ կարծիք մը
 հասանական համարի. բայց մեր ազ
 գին համար, որուն ունեցած պարտ
 ներուն պակասաւոր վիճակը մեզի չի
 կրնար մեծամեծ յայտը տալ, ազգին
 յառաջանալուն բոլոր օգնութիւնը
 դպրոցներէն սպասել ու այն յառաջա
 դիմութեանը բոլոր միջոցներն ալ ազ
 գին տղայքը համարելով ազգ բոլոր
 միայն դպրոցի տղայքը հասկնալու խե
 քի մեծ բանն է :

չունենայ, մեծերուն գիտութիւնն ալ
 արգիւնաւոր չի կրնար ըլլալ : Ինչպէս
 որ ուրիշ ամեն բանի մէջ, ազգ ընելով
 մինչև որ ազգին բոլոր կարգերը մէկ
 տեղ չի հասկնանք, շատ ծուռ խոս
 հուրդներու ու գործքերու մէջ կ'ը
 նանք, նայեալն ալ գատարակութե
 մասին պէտք է որ ազգ բաւով ազգին
 ամեն կարգ մարդիկը մէկ տեղ հաս
 կրնանք : Ռուսի երբոր կ'ըսեմ ազգին
 գիրք պէտք է, կամ երբոր կը կարծեմ
 Թէ ազգը բաւական գիրք ունի, կտը
 ծիքնիս ուղիղ ըլլալու համար, պէտք
 է որ ազգին մէջ ուր կարտ է գիտա
 Թեան և ուր կարող է Թէ ինքնին
 և Թէ ուրիշ օգնութեամբ զանիկայ
 ընդունելու, իրեն համար մտաւոր
 դիրքեր ունեցած ըլլայ : Եւ ուր կը
 կարծէ, Թէ գատարակութիւնը մի
 այն դպրոցներէն կ'ըլլէ ու ազգի մը
 ժողովրդեանը ամեն կարգին մէջ կը
 տարածի, ինչպէս որ արեւալը արեւ
 ակեքէն կ'ըլլէ ու բոլոր աշխարհը կը
 լուսաւորէ, շարաքը կը սխալի : Դա
 զովրդեան գատարակութիւնն ու
 ազգաց դպրոցական գատարակա
 Թիւնը փոխադարձաբար կ'ազգին ի
 բարու վրայ, և մինչև որ գատարա
 բարութիւնը այս կերպով չի հասկը
 նանք, ու ըստ այնով կարգի չի գնեմ,
 տակաւին բուն իսկ ազգաց ծնողքնե
 րէն ու գործի վերախոյաններէն զատ
 ուրիշ շատ պատճառներ պակաս չի պի
 տի ըլլան դպրոցներուն կարգէն ու
 կանոնները խանդարելու, կամ որ նոյն
 է ազգին գատարակութեանը յարմ
 դութեանը արգեթք ըլլալու :

Ռեբեմ ազգ մը յառաջադիմութե
 ճամբուն մէջ մտած, կամ գիրքի կողմէ
 հարուստ կամ գոնէ անկարտ հա
 մարտելու համար, պէտք է որ անո
 քն մէկ կարգը իրեն կրթութեանը ա
 զգոտանայը համար հարկաւոր եղած
 գիրքերը ունենայ, և ազգի մը մէջ ալ
 գոնէ ինք տարբեր կարգ որոշուելու է,
 որը են, կրտսեարք, գատարակ, կա
 նայք, մանկանք, իշխանք, երիտա
 սարգք, ձեքք, արհեստաւորք և ու
 միկըք :

Ռուսի շատ ցանկալի բան կ'ըլլար, որ
 հեղինակ եղողները գիրք գրելու ժա
 մանակինն այս կարգերը ազգի մը ի
 բարմէ որոշեն, ու գրուածներն տանց
 որ կարգին համար ըլլալը մինչև գը
 քին վերջին տողը միտքերնուն չի հա
 նեն : Եւս կերպով շատ կատարեալ ու
 յարմար գիրքեր երեւան կ'ըլլեն, եւ
 լամը կը կարգադրուի, պարտաւ ծախք
 չըլլար, ու հեղինակներն ալ իրենց
 բուն նպատակներն կը հասնին, որ պի
 տի ըլլայ միշտ ազգին օգուտը ու մի
 անգամայն իրենց արդար վատտակը :

Սուր գիտարակութիւնները ընելու եւ
 տեւ, անհասարկ այն գիրքերուն ցան
 կը :

- Դատարարականութիւնն մանկանց :
- Դատարարականութիւնն ազգիանց :
- Դատարարականութիւնն արտեւտական
 (փութեթիւնի) :
- Դատարարականութիւնն անտական :
- Կրթութիւնն հասարակաց :
- Կանխական կրթութիւնն :

Երկրորդական կրթութիւն .
 Բարձրագոյն կրթութիւն .
 Բնթացք ուսման 'ի պէտս ուսուցչաց .
 Բնթացք ուսման 'ի պէտս տղայոց .
 Բնթացք ուսման 'ի պէտս աղջկանց .
 Արժեքստ կամ եղանակ ուսուցանելոյ .
 Առաջնորդ ուսանողաց .
 Յարգաւ ասլ և այլ եղանակաց ուսուցանելոյ .
 Հրահանգ վերակացուաց .
 Կանոնադրուիք 'ի պէտս դպրոցաց .
 Կարողական ճարտարապետութիւն .
 Կարողի առողջականութեան ու մաքրութեան վրայ .
 Կրթանք մարմնոյ (ժիմնաստիք) .
 Կարողական զբօսանք .
 Սկզբունք ընդհանուր քերականութեան .
 Քերականութիւն (համառօտ , միջակ , ընդարձակ) .
 Բառարան 'ի գրաբարէ աշխարհաբար .
 Բառարան յ'աշխարհաբարէ 'ի գրաբար .
 Բառարան նոյնանիշ բառից (սինօնիմ) .
 Բառարան աշխարհաբարական .
 Բառարան առեւտրական .
 Բառարան պատմական .
 Բառարան արուեստական և իմացական բառից .
 Իմաստասիրութիւն քաղաքավարական (բօլիթիք) .
 Իմաստասիրութիւն բարոյական .
 Իմաստասիրութիւն իմացական .
 Կամակաբուութիւն առեւտրական .
 Կամակաբուութիւն ընտանեկան .
 Աշխարհագրութիւն (բանի մը մեծութեամբ) .
 Աշխարհագրութիւն առեւտրական .
 Աշխարհագրական տախտակք , գունտք եւայլն .
 Երկրագիտութիւն .
 Բնթացք ընդհանուր պատմութեան .
 Պատմութիւն եկեղեցական .
 Պատմութիւն կրօնից .
 Պատմութիւն հասարակաց կրթութեան յայլ և այլ ազգս .
 Պատմութիւն ճանապարհորդութեան .
 Պատմութիւն քաղաքակրթութեան .
 Պատմութիւն հայ գրականութեան .
 Պատմութիւն բարեգործական ընկերութեանց .
 Արուեստից , կամ գիւտից , և կամ աղտասիրական գործոց մէջ նշանաւոր եղող մարդոց վարքը .
 Պատմութիւն գիւտից և հնագիտութեանց .
 Իրաւունք ազգաց .
 Իրաւունք հասարակաց .
 Հնախօսութիւն ազգային .
 Վիճակագրութիւն ազգային .
 Սկզբունք վաճառականութեան .
 Տօմարակալութիւն .
 Բարձրական անտեսութիւն .
 Գիւղական անտեսութիւն .
 Տնական անտեսութիւն .
 Երաժշտութիւն .
 Իրավական երգեր .
 Օբօսական խաղեր .
 Կառուցութիւն .
 Սկզբունք չափաբերութեան .
 Թուաբանութիւն առեւտրական .
 Յարգաւ չափուց և կշռոց .
 Արուեստաբանութիւն (թէքնօլոգի) .
 Պիտանի արուեստներու վրայ ճառեր (թուէթէ) .
 Բնթացք ուրուագրութեան .
 Վայելչագրութիւն .
 Կենդանաբանութիւն .
 Կատարաբանութիւն .
 Բուսաբանութիւն .
 Հանրաբանութիւն .
 Երկրաբանութիւն .
 Սեբեխագրութիւն .
 Օդաբանութիւն .
 Երկրագործութիւն (ամեն ճիւղերը) .
 Տարրաւեճութիւն .
 Բնագիտութիւն .

Տարրաւեճութիւն արուեստական (չիմի ափիլէօ զաւ) .
 Բնտիր լրագիրներ .
 Լրագիր դաստիարակութեան .
 Պարբերական բանասիրական տետրակներ .
 Գեղեցկութիւնը բնութեան .
 Արուեստ բանաստեղծութեան Գիւցաբանութիւն .
 Ճարտասանութիւն .
 Տրամաբանութիւն .
 Բնտիր բանաստեղծութիւններ աշխարհաբար .
 Բնտիր վիպասանութիւններ .
 Սիրութեանց վիպասներու վրայօք մանր տետրակներ .
 Ազգասիրութեան օգուտիցը վրայ գրուածներ .
 Այլև այլ ազգաց կենցաղը , բարքը և սովորութիւնները .
 Տգիտութեան վիճակները և գիտութեան օգուտները .
 Բնթեցասիրութեան օգուտները .
 Բնկերութեանց օգուտները ու կարողութիւնը .
 Երկուագիտութեան օգնող գիրքեր .
 Ստիկատաճութիւն (ինքնադ գրքի դէմէն) .
 Կանանց պարտաւորութիւնները .
 Վարդավարութիւն (քաղաքավարութիւն) .
 Յարգաւ նախապաշարմանց .
 Բարոյական առածք .
 Վիճակ մը ընտրելու վրայ իրաններ : Հոս կը պարտաւորուի այս ցանկը աւելի շարունակելէն դադարելու , բայց որով ամեն պիտանի գիրքերը մէկ տու մէկ հոս յիշատակելը խիստ երկար կ'ըլլար . մանաւանդ որ , մինչև հիմայ յիշատակուածներն՝ ալ բաւական են ազգին ինչ տեսակ գիրքեր պէտք ըլլալէ հասկնելու . միայն թէ , այս ալ պարտք կը համարուի միանգամայն յիշեցնելու , որ այս ամենահարկաւոր գիրքերուն թէ որ ամենն ալ ունենալու ըլլանք , ազգը չենք կրնար բթաչափ մը կը տեղէն առաջ շարժելու , թէ որ այն գիրքերուն ամեն մէկը՝ կարգալիք մարդոց կարողութեան , ախրթակին , վիճակին , մարտը ու իր դէմքը յարմարացած ըլլան . և այս ցանկով յարմարութիւնն ալ յայտնի է , որ այն գիրքերուն գրուելու լեզուին , ոճին , ուղղութեանը , կատարելութեանը , չափին ու մանաւանդ դեռ կը վերաբերի : Երբ որ գիրքերը կը լսուի , այս ամենահարկաւոր հանգամանքներովը դարձաբար կ'ըլլան , անհնար է որ չի փնտռուին ու հետեւաբար ալ ազգին օգուտ չընեն :

Պիտի շարանակոթի :
 Օ . Բ .

— Եթե տի Գուլէի ազգային սք Փրկչի հիւանդանոցի դպրատան վրայ խօսած ժամանակին թիւ 23 , կը յիշեն մեր յարգի ընթերցողները , որ այս բարեպաշտական հաստատութիւնը ընդհանուր ազգին համակրութեան և ինամոցն արժանի ըլլալը հասկնելով , պարտք դրբեր էինք մեզի , իբրեւ ազգային լրագիր , այս ազգօգուտ հաստատութեան վրայ խօսիլ և անոր վիճակին , բնթացիցը , անտեսութեանը և նորանոր բարեկարգութեանցը վրայ շնորհ տեղեկութեան տալ բարետեսութիւնն է , որ այս անգամ կատարելու կը փութանք հիմնական նոր կարգադրութեան մը պատճառաւ , որ այս օրերս հիւանդանոցի դպրատան մէջ կատարուելով արդէն շատերուն բերանը սուտ ու փուճ մեկնութիւններու և խօսքերու նիւթ եղաւ դժբաղդաբար :

Յայտնի է , որ սուրբ Փրկչի հիւանդանոցի դպրատանը բացուած ժամանակը բարետես հիմնադրիներուն նպատակն էր՝ ազգերեսու որբ , անտեսուած և խիստ կարօտ տղայքը պարտք

կել , ինամու և կրթել :
 Ի սկզբանէ ամեն բան այս գովելի նպատակին համեմատ տնօրինեցաւ և երկար ատեն ասանկ զնայ : Բայց ժամանակ անցնելով , ուրիշ տղայք ալ օր աւուր սկսան յաւելնալ , և անանկով հիւանդանոցին տարեկան ծախքը աւարապայման շատնալով ազգին վրայ ծանրացաւ :

Արդ Ազգային Գերագոյն Եղբայր և հիւանդանոցին նորնոր Հոգաբարձու յարգելիները՝ իրաց այս վիճակին վրայ խորհրդակցելով որոշեցին , որ վերջոտին սկզբնական տնօրէնութիւնը 'ի գործ դրուի : Աստի արժան դատեցան յանձնել իրենց ծնողաց՝ հայր ու մայր և բաւականութիւն ունեցող տղայքը , և միայն այն տղայքը պահել , որ ստուգիլու որբ , անտեսուած և խիստ կարօտ են , և տարբ պղտիկ և միայն հայերէն և տաճկերէն լեզուները սորվելու սեր ու ջանք ունին : Համառօտ խօսելով , սուրբ Փրկչի հիւանդանոցը միայն այն տղայքը պիտի պահէ , որ իրօք կարօտ են ազգին մարգասիրական ինամոցը : Իսկ այն տղայքը , որ ծնողք ունին , անտեսուած և խիստ կարօտ չեն , և այլ և այլ լեզուներ սորվել կ'ուզեն , իրենց ծնողաց քով պիտի մընան և իրենց թաղի դպրատան մէջ պիտի սորվին : Արդհետեւ հիմա գրեթէ ամեն գլխաւոր թաղերու մէջ կան անանկ դպրատաններ , ուր ոչ միայն հայերէն լեզուի և նախակրթական հարկաւոր ուսմանց դաստատուութիւն կ'ըլլայ , այլ և եւրոպական դաստատուութիւններ լեզուաց ալ , և արդէն այն դպրատաններէն բազմութիւն լեզուագէտ աշակերտներ դուրս ելած են և ետեւէ կ'ընդներն ալ ամեն օր կը տեսնենք :

Այս կարեւոր տեղեկութիւնները տուած ժամանակին , անհրաժեշտ պարտաւորութիւն կը համարուիք , նախ՝ սրտանց շնորհակալ ըլլալ այս ազգային հաստատութեան նախկին բաղմբարխտ հոգաբարձուներուն , որ իրենց ազգասիրական պաշտօնը անխնայ ջանք և դուրս ելուանդով կատարեցին , և ապա անոնց տեղը Ազգային Եղբայր վով յաջորդող նոր վերատեսու չներուն և հոգաբարձուներուն յարգի անունը ներդրած անուանցները , որք են :

Հիւանդանոցին կ'ամօտից համար :
 Սեճապատիւ յարգելիք
 Պետրոս աղա Ստրասանձեան
 Աւետիս աղա Պարսիզպանեան
 Յարութիւն աղա Գափամաձեան
 Թաքաւոր աղա Աշտնեան
 Համբարձում աղա Աղաբեան
 Հիւանդանոցին գորտատնը համար :
 Յակոբ աղա Կրճիկեան
 Նիկողոս աղա Միսաբեան
 Մանուկ աղա Գափամաձեան
 Հիւանդանոցին կառավարութեանը համար :
 Աշտն աղա Փիշիչեան
 Գրիգոր աղա Թօգաթիւեան
 Սեփեքիմ աղա Մանուկեան
 Ստեփան աղա Գափամաձեան
 Ստեփան աղա Թալաշեան
 Հայրապետ աղա Ստապանձեան
 Մահտեսի Սիմօն աղա Պոյաձեան
 Հիւանդանոցին մանատնը համար :
 Սեբաստի աղա Անուսեան
 Բիւզանդ աղա Սուրբեան
 Սեբեխեզ աղա տէր Արտապարեան
 Արդ այս յարգելի անձանց պատկառելի անունները՝ անկասկածելի և բաշխաւորութիւններ են իրենց յանձնուած վերատեսուութեան պաշտօնը պատուով գլուխ հանելու , և անշուշտ Սուրբ Փրկչի հիւանդանոցն ու դրպարատանը ասանկ ազգասէր , իմաստուն և բարեխախտ ինամարիկներ և պաշտօնաններ ունենալով , նորանոր բարեկարգութիւններով աւելի կը պայծառանայ և յաջորդութեամբ կը յարա

տեւէ իր ազգօգուտ ընթացքին մէջ :
 — Մարաբաղաբիս մէջ անցեանքը հրատարակուած խոսքերէն լիբ և ամբարիշտ պարտաւորքին պատճառաւ ծագած բողոքներուն ու տարաձայնութիւններուն ժամանակը : Պէտք ունի նստող Սօնինեօս Կէրօ լատիւր Արքեպիսկոպոսը բանի մը նամակներ գրած է Հոսմեական Հայոց Պատրիարք Գեր . Սեբեխեան Յօհաննէս վարդապետին և ամուսնակալ Պորձօնեան Յովակիմ վարդապետին : Այսոց մէկը արդէն հայերէն թարգմանութեամբ Օմիււնից Արշակ Արքային պատգամական լրագրին 118 թուոյն մէջ հրատարակուեցաւ : Այն նամակներուն Տաճկերէն թարգմանութիւնն ալ ամբողջ գտնուեցաւ մը մէջ տպուած այս օրերս 'ի լրս ընծայուելով , Հոսմեական հոսմեական արքեպիսկոպոսի մը ջանքերով ալ մեզի յաւելուիք , ինքերելով որ լրագրիս մէջ հրատարակենք :

« Յարգաւ խմբագիր :
 Պատմութիւն 22 յունիս 1882
 Պատմութիւն մը աւելի է , գերազանց ինքնօր Արքեպիսկոպոսին նամակներուն լրագր գրեթէ ամբողջ ազգին հետաքրքրութիւնը բորբոքեր էր : Ամեն տեղ այս թուողութեան խօսքը կ'ըլլար , Ամեն մարդ գտնուի կարգաւոր կը փութար : Այսպէս էր ժողովրդեան անհամբերութիւնը , երբ , վերջոպէս նոյն հոսմեական թուողութեան հրատարակուեցան և խօսքը փառատեցաւ : Ամեն գովեստներ վեր են այս թուողութեանը : Ամեն պարտական ճշմարտութիւններ ժողովուրդը ապշեցուց : Ասիկ վերջը դատարանը հեղինակոց գումարը տեղ չունի ազգին մէջ : Հասկալով թողուած շայ ազգը , և իրենց քանակ ինստուութիւններ թող իրենց փարձուած կիմաններուն մէջ տարածեն : Գալ հոսմեական ճշմարտութեան օրոր շարժեց :
 Պատմութիւն ինքնօր Արքեպիսկոպոսին : Անոր որ շայ ազգին անխնայ բնութեան ինքնօր կը ճանչնայ և կը գովէ : Անոր որ ազգին հայ գրագիրներուն գէժ արդար ժողովուրդ մը կը պաշտպանէ : Անոր որ մեկնականից գէժ՝ բրիտանական սուրբ հաւատքին յարգի ու պատիւը կը բարձրացնէ :
 Պատմութիւն և շնորհակալութիւն իրեն :
 Այսպէս է , յարգաւ խմբագիր , այն ազգեցութիւնը որ ինքնօր նամակաց վերձանութիւնը բոլոր մեզի : Այսպէս է անշուշտ և բոլոր ազգակից եղբայրք պաշտօնը , որոնց հետ միասնեղ ուրախութեամբ կը գիտնենք առ ինքնօր Արքեպիսկոպոսին , մեր շնորհակալութեանց պարտքը կատարելու համար :
 Չոր համբաւեալ օրագրին նպատակը , կը ինքնօր մեզի , յարգաւ խմբագիր , այս նամակին 'ի լրս ընծայել :
 Ողջ լերուք :
 Խ . Ծ . . . »

ԲԵՂԵՐԵՆ
 ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ
 ԳԱՂԱՒԱ : Փարիզէն Սրբապետը կը նոր երկաթուղի շինուելով , Այսաւ գահ իշխանը անոր բացուելու հանդէսին անձամբ ներկայ գտնուելու մը տօք ամսոյս 5/17 ին : Փարիզէն մեկնեցաւ : Իր ուղեկիցիներն էին . ներքին գործոց , հասարակաց շինուածոց , հասարակաց կրթութեան , արտաքին գործոց և պատերազմի պաշտօնները , Մանեան զօրապետը , Պ . Պատօք տեղութեան խորհրդոց ատենի երկարող նախագահը , Պ . Պիլոյ Օրեկոյրական ժողովին նախագահը , Անուսեան և Ստեփանեան կուսակալը և ուրիշ երեւելի մարդիկ :
 Նորագահ իշխանը նոյն օրը Սօ , Շալուն և Պոստոլոսի քաղաքները հանդիպելէն ետքը դիւրեւ Վանի անցուց , ուր շքեղ հաղիկը թաղի , կաթաւահանդէս և հրախաղութիւններ եղան : Անուսեանուն նորէն ճամբոց ելաւ ու կէս օրը կէս ժամ անցած Սրբապետը կը հասնուի :
 Հեռագրութեամբ եկած լուրերուն նայելով , Այսաւ գահ իշխանին ամեն անցած տեղերը , ժողովուրդը ջրնաճութեան անդադրանքով զանի դիմաւորեր , ճամբուն վրայ ծաղիկ ցանկեր և գրեթէ յաղթանակաւ զանի ընդունեն են : Իրօր տունները դոյն դոյն գրօշակներով զարդարուել են , որոնց վրայ գեղեցիկ արձանաբարութիւններ

ու. նշանակներ կան եղեր : Արհամատուցան արհամատեան հան. քեթը խիստ փութաւոր կը պատմեն :

ԱՅՊԱԿԱ խորհրդարանին որ ընտրուեց ժամանակը յուզեալ խնդիրներուն մէջ նշանակութեան արժանի է ընտ. րութեան օրէնքը նորագիտութիւնը :

Ինչ իրենքուն առաջինն է այս : « Ար. ու. ետտից կուսակից ես : — Առեւտրա. կան սպասուած կուսակից ես : — Ար. Սօսկերթ Փիլի ըրած նորագութիւն. ներուն կուսակից ես : » Այս խնդրոյն պատասխան հետամուտը կը պարտաւորի այ կամ ոչ ըսելու :

Այս նորագութեան կուսակիցները քանի մը գլխաւոր առաջարկութիւններ կ'ընեն, որոնց համար կ'երեւին, որ մեծ ու երկար վիճաբանութիւններ պիտի ըլլան նոր խորհրդարանին մէջ : Արուեստից և ճարտարութեանց մէջ բազմաթիւ յառաջակց և խօսքի տէր մարդիկ մեծ ջանք ունին այս նորագութեան խնդիրը յաջողեցնելու, և արդէն դատարանին վասակած կ'երեւին :

Բայց իրենց առաջարկած փոփոխութիւններուն միտքը լաւ հասկնալու և անձանթ ծովորու մէջ չի նաւարկելու համար, արժան կը համարենք, նախ քանի մը մասնաւոր ծանօթութիւններ տալ Անգղիոյ խորհրդարանին հիմակու կերպին վրայ, որ քերթէ բոլորովին ազնուակերտական սահմանադրութեան մը վրայ հիմնեալ է և քիչ մարդ տեղեկութիւն ունի ա. նոր :

Հասարակաց խորհրդարանը 658 պատգամաւորէ կը բաղկանայ հետեւեալ կերպով : Իւն Անգղիոյ 40 կոմսութիւնները կ'ընտրեն 144 պատգամաւոր. քաղաքներն ու աւանները կ'ընտրեն 323. Բազմաթիւ և Օքսբըրոյ համալսարանները 4 : Կալի 12 կոմսութիւնները 15. քաղաքներն ու աւանները 14 : Սիւսթրայի 23 կոմսութիւնները 15. քաղաքներն ու աւանները 23 : Իւրանսայի 32 կոմսութիւնները 64. քաղաքներն ու աւանները 39 : Տիւսլինի համալսարանը 2 : Ինգամները 658 :

1832 ին ընտրութեան նոր օրէնագրութեան առաջ, Անգղիոյ 489 պատգամաւոր կ'անուանէր. Կալի կոմսութիւնները 24. Սիւսթրայ 45. Իւրանսայ 100 : Յիշեալ թուականին Անգղիոյ 56 աւանները պատգամաւոր ընտրելու իրաւունքին կորսնցուցին :

Իսկ է, որ Անգղիոյ մէջ չորս կարգ պատգամաւոր կայ. 1. կոմսութեանց պատգամաւորները. 2. քաղաքներու մը. 3. աւաններու մը. 4. համալսար.

աններու մը : Պատգամաւոր ընտրութեան պայ. մանները այս չորս կարգերուն նկատմամբ մեկնակէ կը տարբերին : Կոմսութեան պատգամաւոր ըլլալու համար, պէտք է գոնէ 600 լիւրա կամ 70.000 դուռուշի չափ եկամուտ բերող ագարակ մը ունենալ : Աւանի պատգամաւոր ըլլալու համար, այս եկամուտին կէտը կամ 300 լիւրա պէտք է ունենալ : Համալսարանի պատգամաւորները այս պայմաններէն ազատ են :

Եմանապէս ընտրողներն ալ երեք կարգ են, որ կ'ընտրեն համալսարանի, գեղի և քաղաքներու ընտրիչը : Համալսարանի ընտրիչները իւրաքանչիւր համալսարանի վարժապետներն ու անդամներն են :

Կոմսութեանց կամ գեղի ընտրիչները պէտք է, որ գոնէ տարին 2 լիւրա եկամուտ բերող ստացուածքի մը տէր ըլլան, և այն ալ գոնէ 6 ամիսէ Ի վեր : Եմանապէս (այս գեղմունքը մինչեւ հիմա ալ բոլորովին անհետացած չէ) հարուստ հողատէրները իրենց ուղած մարդը պատգամաւոր ընել տալու համար կեղծ հարատէրներ կ'ստեղծէին : Օրինակի համար 200 լիւրա եկամուտ ունեցող հողատէր մը, կարող էր իր ստացուածքը 40 ա. կան շինի եկամուտ ունեցող 100 բաւ միս ընել, ու գաշնապիւրներով քանոնք ձեռքին տակը գտնուած մարդոց բաւնել, որոնք այն ստացուածոց բուն տէրերը համարուելով, ընտրութիւն ընելու իրաւունք կ'ստանային :

Ինտրութեան իրաւունք ունին նաև թեմական կղերիկները, վարժապետները, բողոքական եկեղեցականները, նոյն եկամուտը ունեցող երկրավարները և այլն. բայց գիտնալու է, որ երկրավարներէն որոնք որ 10 լիւրա եկամուտ ունին, պէտք է, որ գոնէ 60 տարուան համար վարձած ըլլան, իսկ որոնք որ 56 լիւրա եկամուտ ունին, բաւական է, որ 20 տարուան համար վարձած ըլլան :

Վսիկց յայտնի կը տեսնուի, որ կոմսութեանց ընտրիչներուն մեծագոյն մասը հողատէրներուն ձեռքն են, և ընտրութեան օրինաց նորագութիւն ուղղները մեծ գանգատ կ'ընեն իրաց այս վիճակին, որ ընտրութեան պատգամաւորները վտանգի մէջ կը ձգէ :

Քաղաքներուն ու աւաններուն ընտրիչները պարտաւորեալ են՝ տան մը, խանութի մը, վաճառատան մը տէր կամ վարձուոր ըլլալու և գոնէ 10 լիւրա եկամուտ ունենալու : Այս կարգի ընտրիչները 300 հազարի կը հասնին և 1832 ին օրէնքէն առաջ չի կա. յին :

Աւել ընտրիչներ ալ կան քաղաքներու և աւաններու մէջ ունեցած եկամուտներուն նկատմամբ : Ասոնց ընտրիչ ըլլալու պայմանները իրենց տեղայն սովորութեանցը համեմատ կը տարբերին : Այնպէս ընտրութեան իրաւունք ունին արժուութիւն մը ունեցող քաղաքացիները, ընկերակցութեան մը անդամ եղողները, միջակային ձանցուած քաղաքացիները, եւ այլն : Ահա այս բազմազան կարգերուն ու բաժանմաններուն համար է, որ Անգղիոյ մէջ շատերը հարկաւոր կը համարին՝ այնպիսի նորագութիւն մը ընել, որ ընտրութեան իրաւունք գործածութիւնը այսուհետեւ քաղաքներուն մէջ աւելի հաւասար, կոմսութեանց մէջ ալ աւելի ազատ կերպով ըլլայ :

Անգղիական հիմակու օրինաց համեմատ ընտրութեան իրաւունքէն զերկուողները բաւական շատ են, օրինակի համար անկարող կը համարուին Անգղիոյ և Վիլսիայի վերջուած

ստորձանաւորները, ընտրութեան մէջ խորհրդակցութիւն ընողները, նամակատան, մարտի և անհոյսութեան գործակալները, հարկ ժողովները, ընտրիչներուն ցուցակը շինող փաստաբանները, գատաւորի նախարկները, Անգղիոյ և Իւրանսայի եկեղեցիներուն քահանաներն ու սարկաւապները, Վիլսիայի երկրակաւայ եկեղեցւոյն պաշտօնականները, համակալան քահանաները, Անգղիոյ դրամատեսիկներն անօրէններն ու վերահոցուները, և այլն և այլն :

Ինտրութեան գործողութիւնն ալ մասնաւոր կերպ մը ունի Անգղիոյ մէջ : Առաջին անգամ ընտրիչները ժողովելու, ընտրելիները կ'առաջարկուին, և ձեռք վերցնելով (չօ օլ հէնտ) կ'ընտրուին, բայց այս ընտրութիւնը գրեթէ բնաւ վճարական չէ, և ան ժամանակը հարկ կ'ըլլայ գրով քրտէ տարու, որուն անդրիւրէն քոյ կ'ընեն :

Այս համար խրճիթ կը շինեն, ուր իւրաքանչիւր թեմներու ընտրիչները կուգան իրենց կամքը գրել կուտան : Աւաններու մէջ սովորաբար այս խրճիթներուն տեղ տուներ կը վարձեն : Այս քուէարկութեան տեղերը ամեն տեղ մի և նոյն թուով չեն. իւրաքանչիւր կոմսութեան մէջ սովորաբար հինգ կամ վեց և իւրաքանչիւր աւանի մէջ ութը կամ տասն են, բայց մինչեւ տասն և հինգ ալ կրնան ըլլալ : Այս խրճիթները շինելու և տուները վարձելու համար եղած ծախքը հետաձուտներուն վրայ է : Հատ անգամ կը պատահի, որ մեկը ընտրութեան ժամանակը անոր գեղմ եղող մարդիկ հետամուտութիւն ընելու կ'երեւն, և գրաւոր քուէ պահանջելով, խրճիթ շինելու զանի կը պարտաւորեն, որ ստակեկը կ'ընէ, խրճիթներուն գինը օրինօք որոշուած է : Կոմսութեանց մէջ 50 լիւրա (5.500 դուռուշ) է. իսկ աւաններու մէջ 25 լիւրա : Այս գումարը թէ որ վեց կամ տասն անգամ կրկնենք, բաւական մեծ գումար մը կ'ընէ : Բայց ասով չի լրմնանք : Ինտրութեան նախագահը օրը երկու լիւրա կ'առնէ, և անտեղապիւրները մէկ մէկ լիւրա : Ասոնց վրայ եւեղնելու է նաև ընտրութեան նէն առաջ հետամուտներուն ըրած ծախքերը յայտարարութեան, պարգեւներու, յանձնարարութիւններու, և այլն, և այլն, որ շատ անգամ մեծ գումարներու կը հասնին :

Այս է ահա Անգղիոյ խորհրդարանին ընտրութեան սահմանադրութիւնը, որուն մէջ անհասարակութիւն, զեղծ մտքեր և ուրիշ պահասութիւններ գտնելով, շատերը կը բողոքեն, և ասոնց առջեւ աւանքը համար կ'ուղեն :

1. Կարգի քուէարկութիւն : Հիմակուտն քուէարկութիւնը ինչպէս վերը տեսներ, ձեռք վերցնելով կամ բայց տու մարի մը վրայ հետամուտին անուր գրելով կ'ըլլայ :

2. Ինտրութեանց հասարակ լրմն. նախքան վրայ բաժանում : Այս մասին կանոնաւոր որոշում մը չէ եղած : Անգղիոյ մէջ : Ինտրութիւնները տեղ մը թեմներու վրայ բաժնուած են, տեղ մը գաւառներու, հոս աւաններու, անոնք իւրաքանչիւր : Բոկից գատ 6.000 բնակիչ ունեցող շրջանակի կայ, որ պատգամաւոր կ'ընտրէ, անոնք 40.000 բնակիչ ունեցող շրջանակը չի կրնար : Ինչպէս են Վոտրայի Կրոմթիւն և Չէլսի թաղերը, որ 30.000 ի չափ բնակիչ ունին և խորհրդարանը պատգամաւոր չեն իրկեր :

3. Ինտրիչներուն իւր. երկրի : Այս մասին ալ, ինչպէս վերը տեսներ, մեծ անհասարակութիւն կայ : Անգղիոյ մէջ ընտրիչները զանազան կարգերու բաժնուած են, որոնց որոշումը կամ սովորութեան կամ կոոր մը մարդարութիւն կամ կարուած պէտ ազնուակներուն

նոցապ համարը վրայ հաստատուած է : Կարձեալ քաղաքներուն ու աւաններուն բնակիչները 10 լիւրա եկամուտ ունենալու պարտաւորեալ են ընտրիչ ըլլալու համար, որ կոմսութեանց բնակիչներուն նայելով շատ է, որովհետեւ անոնք միայն 2 լիւրա եկամուտ ունենալով կարող են պատգամաւոր ընտրելու : Բանի մը տարի առաջ Վոտրայի Վոլը առաջարկեց խորհրդարանին, որ քաղաքներուն ու աւաններուն բնակիչներուն համար 5 լիւրա եկամուտը բաւական ըլլայ ընտրութեան օրէնքը ստանալու, բայց խորհրդարանը չի հաճեցաւ : Այս անգամ թէ որ Վոտրայի Վոլը նորէն պաշտօնի հասնի և իր առաջարկութիւնը աւելի չափաւորելով նորոգէ, ընդունուելուն երկբայութիւն չի մնար :

— Կից քաղաքին առեւած հաշուին նայելով, մինչեւ յուլիս 18 ազատական կողմէն 271 պատգամաւոր ընտրուել է բոլոր Անգղիոյ մէջ, իսկ կառավարութեան կողմէն 260 : Կը մնայ դեռ 123 ընտրութիւն, 50 Անգղիոյ կոմսութեանց, 64 Իւրանսայի և 9 Վիլսիայի համար :

— Անգղիոյ տեղութեան այս տարւան եկամուտը վերջին եռամսեայ հաշիւներուն նայելով խիստ լաւ վիճակի մէջ կ'երեւն :

Այնքալ տարուան եռամսեայ հետ բաղդատելով այս տարի մարտերը 183,946 լիւրա առաւելութիւն ունին, ընկերակց տուրքը 23,906 լիւրա, գերքոշի (ամակա) 101,334 լիւրա, ստացուածոց տուրքը 80,110 լիւրա : Թող թաւարուէ եկամուտը այս տարի 10.000 լիւրա պակաս է, որ զարմանալու քան մը չէ, երբոր մտածուի, որ անցեալ տարուան արուեստահանրէպիս պատգամութիւններուն պատճառաւ թողութեանց վերջին արտիճան շատ ցեր էր : Անհիպ անցեալ տարուան վրայ եկամտից առաւելութիւնն է 379,096 լիւրա, որ Կոմսութեան գրամով 95.000 քաակի չափ կ'ընէ :

Թոյնը քաղաքը, ուսկից այս տեղեկութիւնները կը քաղենք, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'եւեղնեն :

« Այս հաշիւը տեսնելէն ետեւ, տարակցայ չի մնար, որ անցեալ տարւան և անցեալ եռամսեայ մէջ այնչափ առեւք վճարող նիւթ սպասեցաւ, այնչափ գործաւորի վարձք վճարուեցաւ, այնչափ կանոնաւոր գործ տեսնուեցաւ, այնչափ օրինաւոր փաստակ եղաւ առեւտուրի մէջ, որ մեկ քանի առեւքերու թեմեւեալով կամ վերնալը գանձը չի վնասեցաւ : Պէտք է, որ աղէկ հասկցուի և տեղութեան աւան քաղաքներուն, քիւղերուն և միւր զովներուն մէջ բարձրաձայն հուշակալի, որ եկամտից այս աղէկ վիճակը, այնչափ ծանր ծախքերը, գործոց այսչափ շատութիւնը և այնչափ մեծամեծ շահերը, երկրին մէկ պղտիկ մասին արգիւնքը չեն, այլ ընդհանուր ժողովուրդն է, որ այս նշանաւոր արդիւնքը յառաջ բերաւ : »

« Պաշտպանողականները (ազատ վաճառականութեան դեմ եղողները) շատ պիտի յոգնին մարտի տուրք վճարող նիւթոց սպասուած շահնալուն այս ահաւոր ապացոյցը իրենց հակառակորդներուն դեմ դարձնելու : Թէ որ երկրագործութիւնն ալ ասոր մասնակից եղած է նէ՝ ուրեմն երկրագործները զրուցուածին չափ խեղճ վիճակի մէջ չեն : »

« Մէք կը կարծենք, որ ժողովը գեան երկրագործ կարգերը, մանր առեւտուրներու զբաղողները, արււեստաւորները և երկրագործութեան հետ վերաբերութիւն ունեցող խել մը մարդիկ ազատեցին և կ'սպասեն առաւտուութեան, թէպէտ քաղաքի բնակիչներէն քիչ, և մինչեւ որ մեր

